

Analysis of factors and stimuli affecting the Happiness of rural households in Torbat-e Heydarieh

Khadije Sadeghi¹, Javad bazrafshan², Ali hajinejad*³, Majid yasouri⁴

1- PhD in Geography and Rural Planning, University of Sistan and Balochestan, Zahedan, Iran.

2- Associate Professor of Geography and Rural Planning, University of Sistan and Balouchestan, Iran.

3- Associate Professor of Geography and Rural Planning, University of Guilan, Rasht, Iran.

4- Professor of Geography and Rural Planning, University of Guilan, Rasht, Iran.

Received: 08 November 2021

Accepted: 01 June 2022

Extended Abstract

Introduction

The goal of rural development is to improve the quality of life and achieve a healthy life by meeting all the basic needs of rural society. One of the new topics that has attracted the attention of researchers in various sciences today is the level of Happiness of rural communities, which indicates the degree of prosperity of rural people. Due to the settlement of 44.7% of the world's population in rural areas and the existence of rural issues and problems such as population evacuation, rural living standards, attention to the Happiness and Happiness of rural areas is part of the goals of politicians in different countries. The happiness of the society, especially in rural communities, is one of the effective factors in economic, cultural, social and political development and reduces family disorders, increases the desire for education, employment and increases production. Therefore, given that freshness and Happiness are a function of various factors; Economic, social, institutional-managerial, environmental, psychological, physical and geographical. The existence of Happiness is considered as one of the criteria for the sustainability and development of societies. Therefore, in order to increase Happiness and thus achieve sustainable rural development due to the relationship between sustainable rural development and Happiness, it is necessary to identify the factors affecting the Happiness and Happiness of the study area.

Methodology

The results of the structural equation model of factors affecting the well-being of rural households in Torbat-e Heydarieh show that all economic, social, institutional-managerial, personal, psychological-psychological, physical, environmental and geographical factors are able to improve the well-being of rural households. To explain. However, the path coefficients affected by various factors showed that the economic factor with a path coefficient of 0.41 has the highest factor load. Then, respectively, the institutional-managerial factor with a coefficient of 0.37, the social factor with a coefficient of 0.28, the personal-psychological factor with a coefficient of 0.28, the physical factor with a coefficient of 0.27, the environmental factor with a coefficient of 0.21, the enjoyment factor with the path coefficient of 0.18 and finally the geographical factor with the coefficient of 0.14 are in the next ranks.

*. Corresponding Author (Email: ahajinejad@guilan.ac.ir)

Copyright © 2022 Journal of Geography. This is an **Open Access** article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution- noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages provided the original work is properly cited.

Results and Discussion

The results of one-sample t-test of factors affecting the Happiness of rural households in Torbat-e Heydarieh show that all economic, social, institutional-managerial, personal, psychological-psychological, physical, environmental and geographical factors are capable of Happiness. Explain rural households. However, the economic factor, with a numerical value of 4.128, has the greatest impact on Happiness. Institutional-managerial factor with a value of 3.966, social factor with a value of 3.965, enjoyment factor with a value of 3.925, personal-psychological factor with a value of 3.675, physical factor with a value of 3.503, environmental factor respectively with the value of 2.430 and finally the geographical factor with the numerical value of 2.404 are in the next ranks.

Conclusion

The results of the study of indicators affecting Happiness showed that among the economic indicators, two indicators of income and savings have a greater effect on the Happiness and Happiness of rural households. Among the social indicators, the level of health and the existence of social security have played the most important role in increasing Happiness. Among the institutional indicators, two indicators of institutional trust and institutional support and support had the greatest impact on Happiness and Happiness. Given that the level of household enjoyment is associated with increased well-being and well-being of households, and the provision of rural services and education, in addition to the mental aspect, can also affect the objective dimensions. The three indices of texture, rural passages and rural infrastructure related to the physical factor also had the greatest effects on the well-being of rural households, respectively. Considering that in geographical studies, environment and geographical factors are as factors that can affect human nature, soul and psyche, among the indicators of these two factors, landscape indicators, green space of the environment Village, rainfall pattern and climate in the villages of the region have also affected the Happiness of the people, which is an internal factor.

Keywords: Happiness, Sustainable rural development, Torbat-e Heydarieh, Structural equation

تحلیل عوامل و محرک های موثر بر شادابی خانوارهای روستایی شهرستان تربت حیدریه*

خدیدجه صادقی - دکترای جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.
جواد بذرافشان - دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران.
علی حاجی نژاد^۱ - دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.
مجید یاسوری - استاد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی، دانشگاه گیلان، رشت، ایران.

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۱۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۱۷

چکیده

از مفاهیم جدید در مباحث امروزی توسعه پایدار روستایی شادابی و سرزندگی است. احساس شادی یکی از ضروری ترین خواسته های فطری و نیازهای روانی انسان به شمار می رود، به طوریکه به عنوان یک شاخص کلیدی وارد مباحث توسعه پایدار شده است. در سند چشم انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی نیز بر لزوم توجه به نیروی انسانی سالم و فراهم کردن زمینه های رشد و تعالی استعدادهای انسانی و پرورش انسان های سالم و کارا، متعهد و با نشاط تاکید شده است. بنابراین شناسایی محرک و پیشران های اثرگذار بر شادابی در نواحی روستایی از موارد مهم و مورد توجه می باشد. در این راستا هدف از تدوین این پژوهش بررسی عوامل و محرک های موثر بر شادابی ساکنین نواحی روستایی بوده است. تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و روش انجام آن توصیفی - تحلیلی است. ابزار گردآوری داده ها، پرسشنامه و مصاحبه از نمونه ای منتخب مشتمل بر ۲۱۰ خانوار از جامعه آماری خانوارهای روستایی شهرستان تربت حیدریه (N= 23105) با استفاده از تخمین شخصی و به روش نمونه گیری سهمیه ای بوده است. برای تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی و مدل معادلات ساختاری استفاده شده است. نتایج سنجش میزان شادابی خانوارهای روستایی با استفاده از پرسشنامه فوردایس با توجه به کسب امتیاز ۳۶۱ حاکی از آن است که شادابی خانوارها در سطح مطلوبی قرار داشته است. نتایج بدست آمده از مدل سازی معادلات ساختاری نشان داد که مدل استاندارد مرتبه دوم شادابی و سرزندگی خانوارها به ترتیب ضرایب مسیر متاثر از عامل اقتصادی با ضریب مسیر ۰/۴۱ دارای بیشترین بار عاملی می باشد. سپس به ترتیب عامل نهادی - مدیریتی با ضریب ۰/۳۷، عامل اجتماعی با ضریب ۰/۲۸، عامل شخصی - روانشناختی با ضریب ۰/۲۸، عامل کالبدی با ضریب ۰/۲۷، عامل زیست محیطی با ضریب ۰/۲۱، عامل برخورداری با ضریب مسیر ۰/۱۸ و نهایتاً عامل جغرافیایی با ضریب ۰/۱۴ در مرتبه های بعدی قرار دارند و مقدار p کلیه پارامترهای لامدا در مدل فوق، تمام روابط را تایید می کند.

واژگان کلیدی: شادابی، توسعه پایدار روستایی، تربت حیدریه، معادلات ساختاری

* مقاله مستخرج از رساله خانم صادقی به راهنمایی نویسنده دوم و نویسنده سوم و مشاوره نویسنده چهارم در دانشگاه سیستان و بلوچستان است.
۱. نویسنده مسئول
Emali: ahajinejad@Guilan.ac.ir

مقدمه

در دهه‌های اخیر تصمیمات و سیاست‌های روستایی بر ایجاد روستا به عنوان مکانی جذاب برای زندگی متمرکز است. اهمیت این امر در مواجهه با چالش‌های قرن ۲۱ مانند: کاهش جمعیت، افزایش سن، مهاجرت جوانان، اهمیت فعالیت‌های کشاورزی و از بین رفتن زیرساخت‌ها برای مناطق روستایی رو به افزایش است (Kuliesis and Pareigiene, 2014: 364). در این راستا جامعه‌ای که نیازهای ساکنان خود را برآورده کند برای هر شهروندی مهم است (Combs and Xia, 2000: 44) به طوریکه رضایتمندی و نشاط مردم، امروزه به عنوان یکی از موضوعات مهم و برجسته مورد مطالعه در علم جغرافیای روستایی مطرح گردیده است (حاجی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۱). بنابراین در بسیاری از کشورها، افراد به دنبال استانداردهای زندگی بهتر، استرس کمتر در زندگی روزمره و سطح شادابی بالاتر هستند (Kyung Jo et al, 2020: 924) و درک مکانسیم‌های لازم برای حفظ یا بهبود شادابی و سرزندگی جامعه روستایی برای برنامه‌ریزان محلی و همچنین سیاست‌گذاران دولتی و ملی از اولویت برخوردار است (Cook et al, 2009: 115). شادابی هم به عنوان یک ویژگی تعریف می‌شود و هم به عنوان حالتی که شامل احساسات شخصی و قضاوت و ارزیابی از کیفیت زندگی فرد است (Medvedev and Landhuis, 2018: 3). همچنین شادابی و سرزندگی مفهومی جدید در مباحث امروزی توسعه پایدار روستایی است. شادابی طبیعت انحصاری انسان و یکی از ضروری‌ترین خواسته‌های فطری و نیازهای روانی انسان به شمار می‌رود. میزان شادابی و سرزندگی جوامع، سلامت جسمی و روانی افراد می‌باشد که زندگی فرد را معنادار و ارزشمند می‌کند (Muthuri et al, 2020: 2). امروزه علاوه بر مباحث مرتبط با ابعاد کمی و عینی مطرح در نگاه توسعه روستایی، توجه به ابعاد کیفی و ذهنی نیز در قالب مولفه‌های کلیدی و موثر که اثرات آن بر سایر مولفه‌ها و به ویژه مولفه‌های کمی چشمگیر و قابل توجه است، نیز از سوی صاحب‌نظران توسعه روستایی مورد توجه قرار گرفته است و توجه به شادابی و سرزندگی مناطق روستایی جزئی از اهداف سیاستمداران کشورهای مختلف به شمار می‌رود. همچنین شادابی و سرزندگی روستایی بخشی از عملکرد و تغییر جامعه روستایی است (Husar, 2011:2). به همین دلیل در دو دهه اخیر شادابی به عنوان یک شاخص کلیدی در مباحث توسعه مطرح گردید و توجه سازمان‌های بین‌المللی را به خود جلب نموده است. در این راستا در مباحث توسعه‌ای ایران نیز توجه به مقوله شادابی و فراهم کردن بسترهای مناسب جهت پرورش نیروی انسانی سرزنده و فعال مورد تاکید واقع گردیده است و شادابی به عنوان یک شاخص مهم روانی که بر تمامیت زندگی انسان اثرگذار است همواره اهمیت داشته و شادابی هر جامعه‌ای موتور محرکه آن محسوب می‌گردد؛ به طوری که توسعه یافتگی و توسعه نیافتگی هر جامعه با میزان شادابی و سرزندگی اجتماعی اندازه‌گیری می‌شود. در استان خراسان رضوی و بر اساس اینفوگرافی که در سال ۱۳۹۴ با عنوان اینفوگرافی میزان شادکامی مردم ایران در استان‌های مختلف منتشر شد، خراسان رضوی با میانگین ۳/۱۸ درصد امتیاز جزء سه استانی که دارای پایین‌ترین سطح شادابی بودند قرار گرفت، و به عبارتی رتبه سوم غمگینی را در کشور به خود اختصاص داده است. مناطق روستایی شهرستان تربت‌حیدریه که مورد پژوهش حاضر است با جمعیت روستایی ۲۳۰۱۵ خانوار نیز بخشی از جمعیت این استان را تشکیل می‌دهد. با توجه به اینکه روابط محیط و کنش‌های اجتماعی دو سویه و متقابل است و عدم وجود نشاط و شادابی در مناطق روستایی منطقه روحیه مشارکت آنها را تقلیل و ممکن است بر عدم پایداری توسعه روستایی اثرات منفی داشته باشد؛ شناسایی عوامل و محرک‌های موثر بر شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی در منطقه مورد مطالعه، در راستای افزایش شادی و سرزندگی و در نتیجه رسیدن به توسعه پایدار روستایی به دلیل ارتباط پایداری، توسعه پایدار و شادابی و همچنین ارائه راهکارهای

مناسب در این زمینه ضروری به نظر می‌رسد. براین اساس سوال اصلی این پژوهش این است که: مهمترین ابعاد و عوامل موثر در شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی شهرستان تربت حیدریه کدامند؟

مبانی نظری

انسان ها از ابتدای خلقت جهت دستیابی به شادابی تلاش کرده و آن را مهمترین هدف زندگی می‌دانند. شادابی اصطلاحی است که برای Happiness پیشنهاد شده است و از مفاهیمی است که معانی مختلفی برای آن از سوی محققان ارائه شده است. مبحث شادابی، رفاه و کیفیت زندگی تا پایان قرن بیستم بیشتر در تحقیقات روانشناسان دیده می‌شود اما به تدریج داده‌های شادابی و رفاه در کنار شاخص‌های اقتصادی توسط اقتصاددانان به طور گسترده مورد استفاده قرار گرفت (Medvedev and Landhuis, 2018: 2) و سپس به سایر علوم راه یافت. شادابی و سرزندگی از زمان ارسطو و افلاطون مورد بحث بوده است؛ با این حال شادابی به مفهوم علمی و دانشگاهی از دهه ۱۹۷۰ آغاز شد (Johnson and Wood, 2017: 357). طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی^۱، شادابی زمانی بوجود می‌آید که در آن هر فرد دارای پتانسیلی باشد که بتواند با تنش‌های نرمال زندگی کنار بیاید، و به طور موثری کارهای روزمره را انجام دهد. دینر^۲ (۲۰۰۷) شادابی را چتری برای ارزش‌گذاری‌های مختلف افراد از زندگی خود و وقایعی که برای آنها به صورت ذهنی و عینی اتفاق می‌افتد می‌داند. وینهون^۳ (۲۰۱۸) اصطلاح شادابی، را به عنوان رفاه و کیفیت زندگی استفاده می‌کند و شادابی را به عنوان قضاوت کلی یک شخص در مورد کیفیت زندگی خود تعریف می‌کند. راس^۴ و همکاران (۲۰۱۵) شادابی را به عنوان یک حالت روانی مثبت خاص و ذهنی، به معنای احساس زنده ماندن، احساس پرانرژی بودن و حیاتی تعریف نمودند. با این حال تعریف جامعی از شادابی تا کنون ارائه نشده است؛ و دیدگاه‌های مختلف با توجه به زمینه‌های علمی خود، معانی گوناگونی از شادابی و نیز عوامل متفاوتی جهت تاثیر بر شادابی ارائه داده‌اند. اولین دیدگاه نظریه مقایسه است که بیان می‌دارد شادابی عبارتند از کیفیت زندگی که عمدتاً بر اساس شکاف بین واقعیت‌های زندگی و استانداردهای خوب زندگی سنجیده می‌شوند. در این دیدگاه، شادابی و خوشبختی عمدتاً بر اساس دیدگاه جونز^۵ تعریف شده است (Nawijn et al, 2010: 37). این نظریه بیان می‌دارد که کاهش شکاف بین کیفیت زندگی و استانداردهای زندگی باعث ایجاد شادابی و سرزندگی می‌شود.

دومین دیدگاه نظریه تنظیم نقطه‌ای می‌باشد. این نظریه استدلال می‌کند که شادابی یک صفت است و رویکردی پایدار نیست و هر کاری هم انجام دهیم میزان شادابی به نقطه پایانی خود نمی‌رسد (Cummins, 2005: 702). در این دیدگاه، تجربیات خاص زندگی (مانند برخورد با برخی کارها و انجام برخی کارها، گردش، تفریح و غیره) می‌توانند در بهترین حالت باعث افزایش موقت شادابی شوند، ولی پس از آن ما به نقطه اولیه خود باز خواهیم گشت (Kerstetter, 2022: 170). این نظریه بیان می‌کند که شادابی و خوشبختی نقطه پایانی ندارد و هرچقدر ما به خوشبختی بیشتری دست پیدا کنیم باز خواهان خوشبختی و شادابی بیشتری خواهیم شد. طبق این نظریه کیفیت زندگی نیز مانند شادابی نقطه پایانی ندارد. اساس این نظریه بر عوامل اقتصادی متکی است.

1. World Health Organization
2. Diener
3. Veenhoven
- ۴ Rouse
- ۵ Joneses

نهایتاً و سومین نظریه؛ نظریه نیاز می‌باشد. نظریه نیاز بر این امر تاکید دارد که خوشبختی و شادابی بیشتر بازتابی از چگونگی احساس عموم و نشانگر این است که آیا نیازهای خاصی مورد نیاز هستند که به شادی دست یابیم (Nawijn et al, 2010: 3). در این دیدگاه، تجارب تنها به شادی نمی انجامد، و برای رسیدن به شادابی رفع نیازها مورد تاکید قرار گرفته است. در این دیدگاه رفع نیازهای زندگی منجر به افزایش کیفیت زندگی و در نتیجه افزایش شادابی و خوشبختی افراد می‌گردد. شاخص‌های مورد نظر و بررسی این دیدگاه عوامل اجتماعی و روانشناختی مانند امنیت، مشارکت، عزت نفس و خودآگاهی و امید به آینده علاوه بر نیازهای اولیه مانند تامین مسکن و امنیت غذایی است. در مباحث جغرافیایی شادابی و سرزندگی به مفاهیمی مانند: پویایی، تحرک، قابل تحمل بودن، بهزیستی ذهنی، بهبود کیفیت و رضایت از زندگی تعبیر می‌شود. براین اساس طیف وسیعی از عوامل اجتماعی، روانشناختی، اقتصادی، فرهنگی، کالبدی-زیست‌محیطی و جغرافیایی نیاز است که در سطح کافی رعایت و در دسترس باشد تا بتوان شادابی و سرزندگی را احساس کرد (صادقی و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۵۶). همانطور که مشخص است از دیدگاه جغرافی دانان که دیدی سیستمی به مسائل پیرامون دارند مجموعه عوامل مختلف فوق می‌توانند بر میزان شادابی افراد تاثیرگذار باشند و در صورت دسترسی به هر کدام، جوامع و افراد با شادابی بیشتری نیز روبرو می‌باشند.

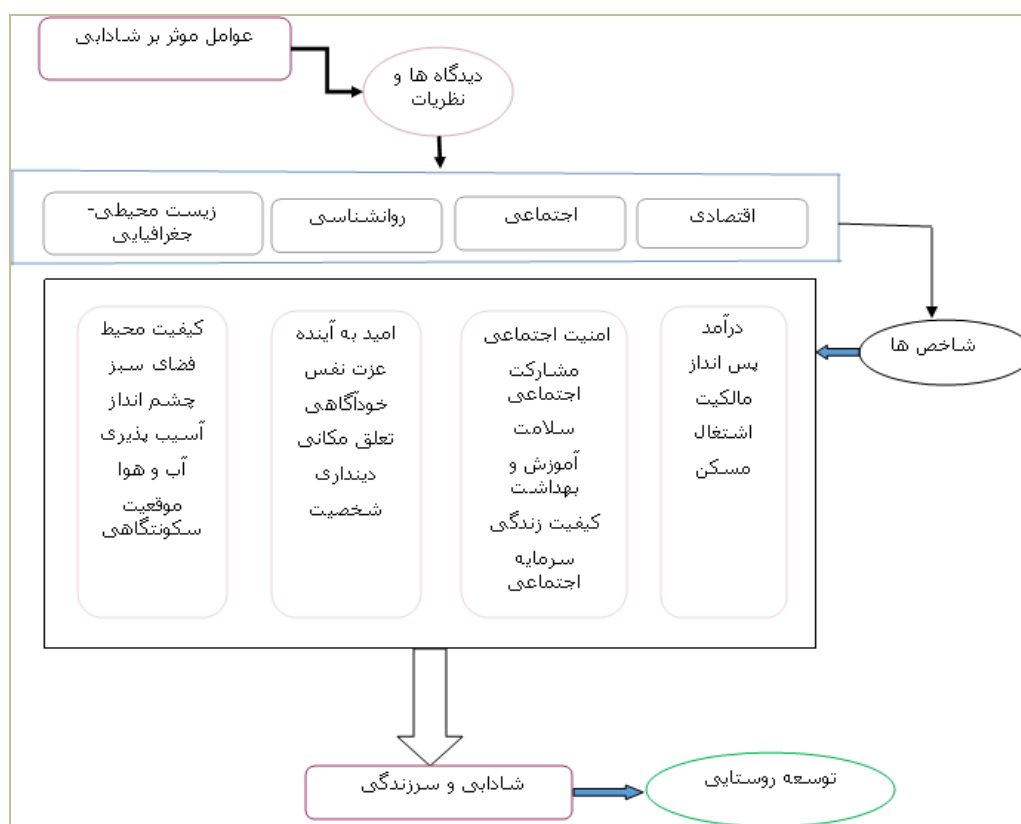
بر اساس نظرات محققان مختلف و همچنین نظرات علوم مختلف می‌توان گفت تعابیر و مفاهیم شادابی گوناگون و متفاوت می‌باشند و هر یک از محققان این علوم عوامل مختلفی در در رابطه با شادابی بیان داشته‌اند. با این حال می‌توان گفت که هریک از دیدگاه‌های مطرح شده با توجه به زمینه کاری خود به بحث و بررسی در این زمینه پرداخته و هریک از این دیدگاه‌ها و نظریات عوامل و متغیرهایی را در افزایش و یا کاهش شادابی جامعه مطرح نموده‌اند. البته محققانی که به طور جداگانه در زمینه شادابی مطالعاتی داشته‌اند نیز بر یک سری عوامل تاکید داشته‌اند. به عنوان مثال: هانگ نگام^۱ و همکاران (۲۰۲۲) عوامل اقتصادی و اجتماعی مانند سرمایه انسانی، سرمایه فیزیکی و دسترسی به سرمایه اقتصادی را مورد بررسی قرار دادند و شاخص‌های صرفه جویی در هزینه‌ها، دسترسی به سرمایه اقتصادی، داشتن عزت نفس، حفظ روابط با اعضای خانواده و همسایگان و حفظ سبک زندگی را مهمترین شاخص‌های موثر بر میزان شادابی در نظر گرفتند. کرستتر^۲ و همکاران (۲۰۲۲) مولفه رفاه مالی و مالکیت خانه، سلامت، محیط فیزیکی و اجتماعی و روابط بین فردی را مهمترین عوامل موثر بر شادابی ساکنان شنزن چین ذکر نمودند. مینارو^۳ و همکاران (۲۰۲۱) عوامل تامین نیازهای اساسی، دسترسی به محیط‌های سالم و انسجام اجتماعی را مهمترین عوامل موثر بر شادابی می‌دانند و اظهار نمودند هرچند رشد و توسعه اقتصادی را به عنوان یک گام اساسی در بهبود رفاه انسان در جوامع در حال توسعه تلقی می‌شود اما یافته‌ها، دیدگاه مبتنی بر ارتباط درآمد- شادابی را تغییر داد و ثابت کرد در جوامع خودکفا شادابی با تاثیر مادی کم هم بدست می‌آید و جوامعی که دارای حداقل درآمد هستند ممکن است بینش‌های اساسی در مورد محرک‌های اساسی شادابی داشته باشند. کراسلان^۴ (۲۰۲۱) عوامل سن، جنسیت، وضعیت تاهل، وضعیت تحصیلی، رضایت از سطح درآمد و رضایت از زندگی اجتماعی را موثر بر شادابی افراد می‌داند.

چاگلایان آکای و تیمور (۲۰۱۷) عوامل اقتصادی و میزان برآورده شدن نیازهای اساسی را از عوامل مهم شادابی برشمردند. بری و اوکولیز کوزاریان^۵ (۲۰۱۳) عوامل مکانیف تراکم و اندازه‌کونتگاه (شهرهای بزرگ، شهر کوچک و

1. Hong-ngam
2. Kerstetter
3. Miñarro
4. KARAASLAN
5. Berry and Okulicz-Kozaryn

روستا) را موثر بر شادابی دانستند و اذعان نمودند هر اندازه از تراکم و ناهمگونی جمعیت کاسته شود میزان شادابی نیز کاهش می یابد.

صادقی و همکاران (۱۳۹۹) عامل نهادی- مدیریتی را از میان هشت عامل مورد بررسی مهمترین عامل موثر بر شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی ذکر نموده اند. حیدری ساربان و یاری حصار (۱۳۹۶) عامل مطلوبیت و مقبولیت اجتماعی و عوامل اقتصادی و حاکمیت فضای امیدواری، بهداشت روانی و ارتقای میزان برخورداری، بهزیستی اجتماعی و تعلقات مذهبی، را مهم ترین عوامل موثر در بهبود نشاط اجتماعی ذکر کرده اند. محمدیان منصور و همکاران (۱۳۹۴) عوامل اقتصادی- اجتماعی از قبیل درآمد سرانه و نرخ بیکاری، محدودیت های مذهبی و سطح تحصیلات را مهمترین عوامل موثر بر شادابی در نظر گرفتند.

شکل ۱. مدل مفهومی

منبع: (ترسیم نگارندگان)

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و روش انجام آن توصیفی- تحلیلی است. مطالعات نظریه ای با استفاده از روش کتابخانه ای، داده های میدانی نیز از طریق پرسشنامه با طیف لیکرت و مصاحبه با خانوارهای روستایی جمع آوری گردید. جامعه آماری، خانوارهای روستایی شهرستان تربت حیدریه است (N=23105). ۲۱۰ خانوار روستایی با استفاده از تجربه نویسندگان به روش تخمین شخصی انتخاب شد. انتخاب تعداد نمونه هر روستا و دهستان نیز به روش نمونه گیری سهمیه ای انتخاب شد. برای تعیین نمونه هریک از دهستان ها با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه محاسبه شد. تعداد نمونه هر روستا نیز به همین شکل انتخاب شد. برای پاسخگویی به سؤالات و تجزیه و تحلیل داده ها از روش های

آماری (توصیفی و استنباطی) استفاده شد. میزان شادابی خانوارهای روستایی با استفاده از پرسشنامه سنجش میزان شادابی مورد بررسی قرار گرفت. پرسشنامه سنجش شادی مورد بررسی، دارای ۴۸ پرسش و ۱۶ بعد مختلف برای سنجش میزان شادی طراحی شده است. این پرسشنامه دارای ۱۱ مقیاس است که از صفر تا ۱۰ طیف‌بندی شده است. در این پرسشنامه مجموع بالاترین نمره ۴۸۰ و پایین‌ترین نمره صفر است که در آن هر چقدر امتیاز فرد به ۴۸۰ نزدیک‌تر باشد، شادکامی بیشتر و هر مقدار این امتیاز به صفر نزدیکتر باشد، فرد شادکامی کمتری را تجربه کرده است. برای بررسی و شناسایی مهم‌ترین عوامل موثر بر شادابی خانوارها و ارائه مدل ساختاری پژوهش از مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) و نرم‌افزار Amos Graphics استفاده گردید. برای این منظور مطابق با یافته‌های حاصل از مطالعات نظری و نیز مدل مفهومی پژوهش، ۸ عامل و ۳۰ شاخص در راستای شادابی نواحی روستایی مورد بررسی قرار گرفت و مدل ساختاری پژوهش ترسیم شد. روایی پرسشنامه با استفاده از روایی محتوا سنجیده و مورد تایید پانزده نفر از اساتید در حوزه علوم اجتماعی، روانشناسی و جغرافیا قرار گرفت. به منظور سنجش پایایی، از یک نمونه اولیه شامل ۴۰ پرسشنامه پیش‌آزمون گرفته شد و میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ محاسبه شد. آلفای به‌دست‌آمده کل ۰/۷۹ می‌باشد، که بالاتر از ۰/۷۰ است، لذا می‌توان گفت که مقیاس از پایایی قابل قبولی برخوردار بوده است (جدول ۱).

جدول ۱. میزان آلفای محاسبه شده برای هر یک از عوامل موثر بر شادابی و سرزندگی

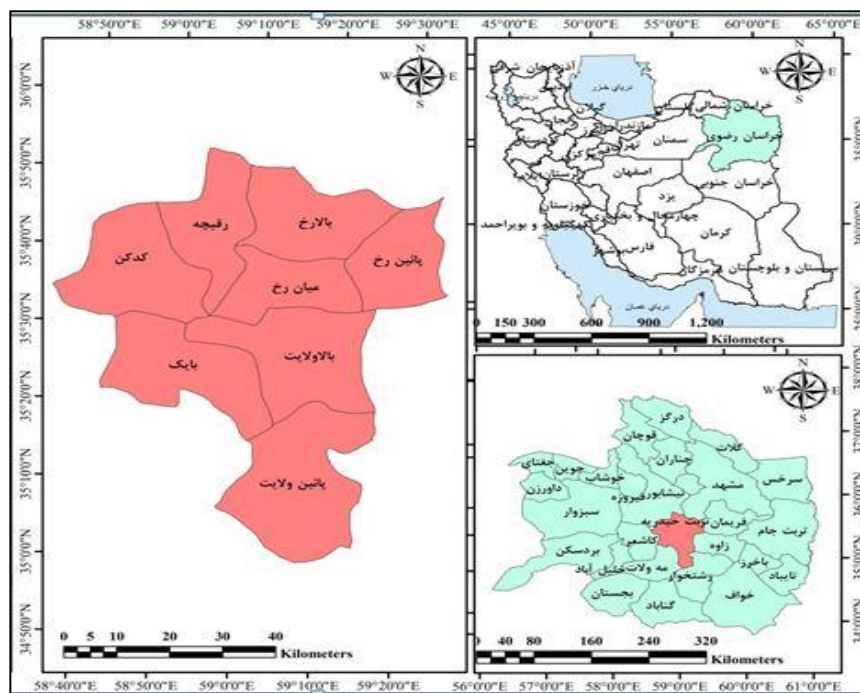
عوامل	تعداد گویه	میزان آلفای کرونباخ
اقتصادی	۱۰	۰/۷۱
اجتماعی	۲۲	۰/۷۲
نهادی- مدیریتی	۹	۰/۹۳
برخورداری	۱۲	۰/۷۵
شخصی- روانشناسی	۱۲	۰/۸۴
کالبدی	۲۵	۰/۸۸
زیست محیطی	۱۲	۰/۸۲
جغرافیایی (طبیعی)	۸	۰/۷۳
کل	۱۱۰	۰/۷۹

منبع: (یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰).

محدوده مورد مطالعه

منطقه مورد مطالعه روستاهای شهرستان تربت‌حیدریه واقع در استان خراسان رضوی است. شهرستان تربت‌حیدریه در ۱۴۵ کیلومتری جنوب مشهد و ۱۰۰۵ کیلومتری تهران است و ارتفاع آن ۱۳۳۳ متر از سطح دریا می‌باشد (فرمانداری شهرستان تربت‌حیدریه، ۱۳۹۸). تربت‌حیدریه از شمال با شهرستان‌های مشهد و نیشابور، از سمت غرب با شهرستان کاشمر، از سمت شرق با شهرستان زاوه و از سمت جنوب با شهرستان‌های مه ولات و رشتخوار همسایه می‌باشد (زنگنه و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۹۸). طبق نتایج سرشماری سال ۱۳۹۵، شهرستان تربت‌حیدریه دارای ۷۵۷۴۰ نفر جمعیت روستانشین (۲۳۱۰۵ خانوار روستایی) می‌باشد این تعداد جمعیت روستایی در ۱۳۲ روستای دارای سکنه استقرار یافته‌اند. از تعداد کل جمعیت روستانشین این شهرستان (۷۵۷۴۰) تعداد ۳۹۰۵۷ نفر مرد و ۳۶۶۸۳ زن می‌باشند. امرار معاش اکثر خانوارهای روستایی شهرستان تربت‌حیدریه وابسته به کشاورزی و دامداری، و عمدتاً به کشت و تولید زعفران و به طور سنتی است. بیشترین تراکم فعالیت مربوط به زراعت با ۴۱/۱۲ درصد است که به دلیل موقعیت فضایی- مکانی شهرستان و ویژگی-

های محیط طبیعی آن، بستر محیطی جهت رونق فعالیت در بخش زراعت بخصوص کشت محصول زعفران بیشتر مهیا بوده است. در مراتب بعدی کشاورزان شهرستان تربت حیدریه بنا به موقعیت تقریباً کوهستانی آن به فعالیت‌های دام کوچک با ۳۰ درصد، اشتغال دارند (جهاد کشاورزی شهرستان تربت حیدریه، ۱۳۹۹).

شکل ۲. نقشه موقعیت منطقه مورد مطالعه
منبع: (ترسیم نگارندگان، ۱۴۰۰)

بحث و یافته‌ها

توزیع ویژگی‌های فردی و حرفه‌ای پاسخگویان نشان داد که بیشترین فراوانی گروه سنی، ۳۱ تا ۴۰ سال با ۳۰/۵ درصد است. فراوانی جنسیت پاسخگویان نشان داد، از بین ۲۱۰ پاسخگو، ۸۴/۸ درصد مرد و بقیه زن بوده‌اند. از نظر تحصیلات ۳۷/۱ درصد مربوط به مدرک ابتدایی تا راهنمایی بوده است. ۹۴/۳ درصد پاسخگویان متاهل بوده‌اند و ۵۸/۴ درصد پاسخگویان به کشاورزی اشتغال داشته‌اند. ۹۴/۸ درصد پاسخگویان نیز بیان داشته‌اند که داری مسکن شخصی هستند (جدول ۲).

جدول ۲. توزیع فراوانی جمعیت مورد مطالعه

مشخصات پاسخ‌دهنده	بیشترین پاسخگو	تعداد	درصد
سن	۳۱ تا ۴۰ سال	۶۴	۳۰/۵
جنسیت	مرد	۱۷۸	۸۴/۸
تحصیلات	ابتدایی تا سوم راهنمایی	۷۸	۳۷/۱
تاهل	متاهل	۱۹۸	۹۴/۳
شغل اصلی	کشاورز	۱۲۳	۵۸/۴
نوع مالکیت مسکن	شخصی	۱۹۹	۹۴/۸

منبع: (یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰)

بررسی میزان شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی شهرستان تربت حیدریه

همانطوری که در قسمت روش تحقیق توضیح داده شد، برای بررسی میزان شادابی خانوارهای روستایی از پرسشنامه سنجش شادابی فوردایس استفاده شد. در این پرسشنامه از فرد سوالاتی پرسیده که نمره نهایی آن فرد می‌تواند بین صفر تا ۴۸۰ متغیر باشد. همچنین برای کل افراد نمونه نیز همین نمره اعمال می‌شود. در این پرسشنامه هراندازه نمره نهایی به ۴۸۰ نزدیکتر باشد، آن جامعه از شادابی بالاتری برخوردار هستند و هراندازه نمره نهایی به صفر نزدیکتر باشد نشان دهنده عدم شادابی و سرزندگی یک جامعه است. میانگین نمرات ۲۱۰ پاسخگو و ابعاد ۱۶ گانه این پرسشنامه در (جدول ۳) آورده شد. بررسی میزان میانگین نمرات ۲۱۰ نمونه مورد مطالعه در روستاهای شهرستان تربت حیدریه نشان داد که میانگین نمرات کسب شده ۲۱۰ پاسخگوی نمونه ۳۶۱ می‌باشد که به ۴۸۰ نزدیک است. با توجه به امتیاز کسب شده ۳۶۱ می‌توان گفت که میزان شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی نمونه در شهرستان تربت حیدریه مطلوب ارزیابی شده است. سنجش میزان شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی شهرستان تربت حیدریه و امتیاز سوالات و ابعاد پرسشنامه فوردایس در جدول مزبور به طور کامل آورده شده است. با توجه به تفاسیر فوق می‌توان گفت که خانوارهای روستایی در شهرستان تربت حیدریه از شادابی و سرزندگی مطلوبی برخوردار هستند.

جدول ۳. میزان شادابی خانوارهای روستایی شهرستان تربت حیدریه (پرسشنامه فوردایس)

ردیف	ابعاد	نمره (امتیاز)
۱	شادکامی کلی	۲۲
۲	فعالیت	۲۲
۳	روابط اجتماعی	۲۳
۴	از بین بردن احساسات منفی	۲۱
۵	خوش بینی	۲۳
۶	بیان احساسات	۲۰
۷	سطح توقع	۲۲
۸	خود بودن	۲۵
۹	صمیمیت	۲۳
۱۰	برنامه‌ریزی	۲۳
۱۱	توجه به زمان حال	۲۵
۱۲	اولویت دادن شادی	۲۶
۱۳	خلاقیت	۲۳
۱۴	دوری از نگرانی	۱۶
۱۵	پرورش شخصیت سالم	۲۲
۱۶	پرورش شخصیت اجتماعی	۲۵
	جمع کل امتیاز	۳۶۱

منبع: (یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰).

بررسی عوامل موثر بر شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی

برای بررسی و تحلیل تبیین مدل مرتبه دوم شادابی و شناسایی عوامل پنهان شادابی و سرزندگی در مناطق روستایی شهرستان تربت حیدریه از مدل‌سازی معادلات ساختاری (SEM) و با استفاده از نرم‌افزار Amos اقدام گردید. برای این منظور ابتدا مدل مفهومی پژوهش بر مبنای شاخص‌ها و عوامل موثر بر شادابی خانوارهای روستایی تشکیل گردید. در این راستا از مدل عاملی مرتبه دوم که خود نوعی از مدل‌های معادلات ساختاری هستند (در نرم‌افزار Amos) استفاده شد. در این مدل، مدل پیش فرض برای سنجش معنی‌داری بارهای عاملی شاخص‌های برازش و اعتبار مدل است. این آزمون از اعمال آزمون کای اسکوئر (Chi-square) بر مجموعه داده‌های فعلی توسط مدل ساختاری بدست می‌آید. اگر

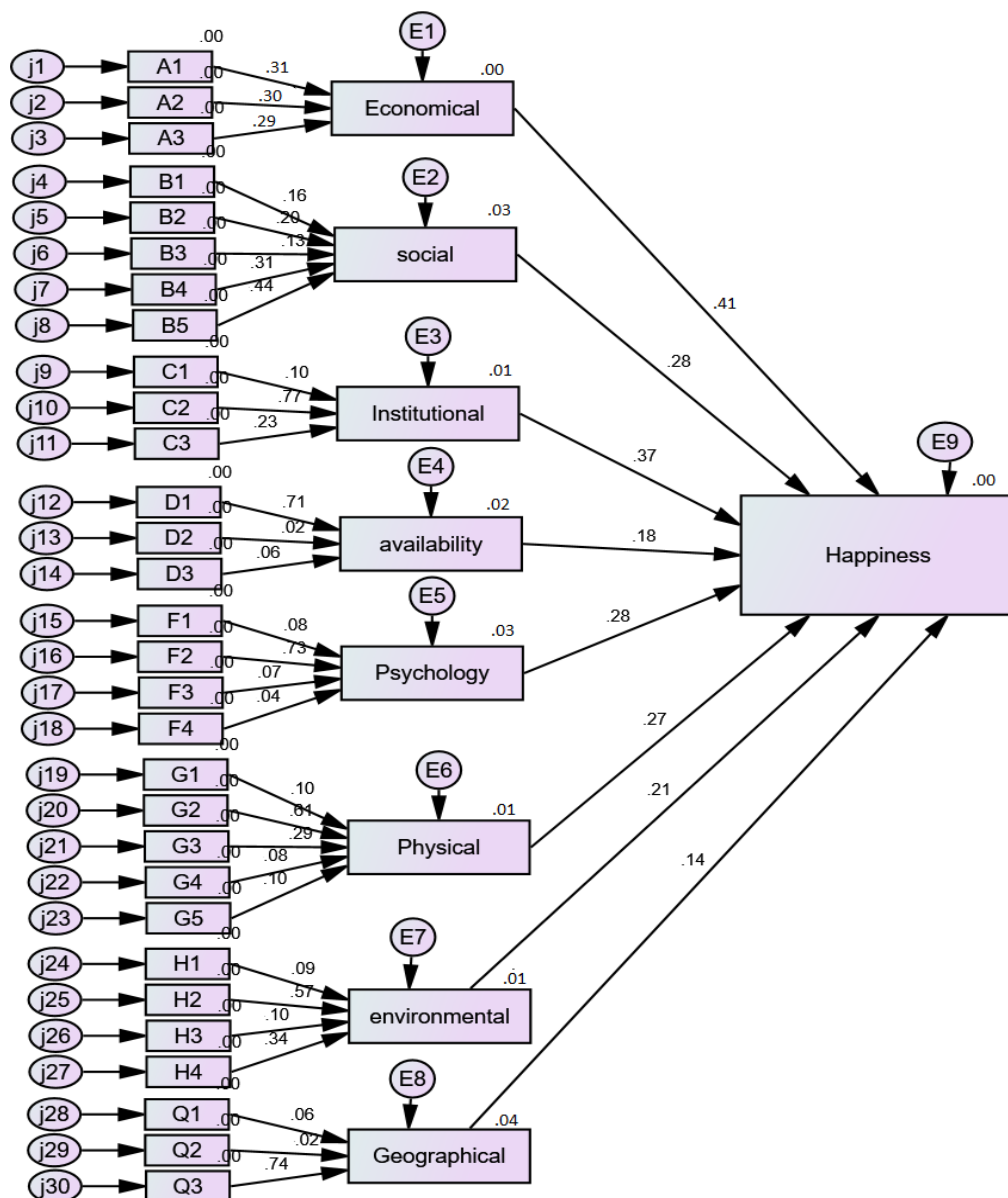
سطح معنی داری این مدل (پیش فرض) برابر یا کمتر از ۰/۰۵ باشد، خروجی داده ها و مدل معنی دار می باشد و مدل عاملی قابل قبول می باشد. حداقل به دست آمده مدل در (جدول ۴) آورده شد که با توجه به مقدار کای دو (Chi-square = 6149.301) و سطح معنی داری (Probability level = 0.000)، می توان گفت که مدل از اعتبار و معناداری قابل قبولی برخوردار می باشد.

جدول ۴. نتیجه مدل پیش فرض مرتبه دوم شادابی (حداقل به دست آمده)

معنی داری	درجه آزادی	کای اسکوئر
۰/۰۰۰	۳۰	۶۱۴۹/۳۰۱

منبع: (یافته های تحقیق، ۱۴۰۰).

نتایج حاصل از آزمون مدل پژوهش و برآوردهای استانداردهای عوامل موثر بر شادابی خانوارهای روستایی در شهرستان تربت حیدریه نشان می دهد که هر هشت عامل: اقتصادی، اجتماعی، نهادی - مدیریتی، برخورداری، شخصی - روانشناسی، کالبدی، زیست محیطی و جغرافیایی قادرند شادابی خانوارهای روستایی را تبیین نمایند. در شکل (۳) پارامترهای لامدای مدل شادابی در حالت استاندارد نشان داده شد. در این مدل عامل اقتصادی با ضریب مسیر ۰/۴۱ دارای بیشترین بار عاملی می باشد. به ترتیب عامل نهادی - مدیریتی با ضریب ۰/۳۷، عامل اجتماعی با ضریب ۰/۲۸، عامل شخصی - روانشناختی با ضریب ۰/۲۸، عامل کالبدی با ضریب ۰/۲۷، عامل زیست محیطی با ضریب ۰/۲۱، عامل برخورداری با ضریب مسیر ۰/۱۸ و نهایتاً عامل جغرافیایی با ضریب ۰/۱۴ در مرتبه های بعدی قرار گرفته اند. همانطور که در این شکل مشخص می باشد اقتصادی بیشترین اثرگذاری را بر متغیر وابسته (شادابی) داشته است. با این حال با توجه به آنچه تاکنون مشخص شده است تا این مرحله، نمی توان به طور قطعی به این حکم رسید که بار عاملی بعد اقتصادی نسبت به عوامل پنهان دیگر نظیر (نهادی - مدیریتی، اجتماعی، برخورداری، شخصی - روانشناسی، کالبدی، زیست محیطی و جغرافیایی) دارای تفاوت معنی داری است از اینرو باید در مراحل آتی و نتایج مراحل بعدی به این قطعیت یا عدم قطعیت رسید که در جدول غیر استاندارد تفاوت عامل ها شرح داده شده است.

شکل ۳. برآوردهای استاندارد مدل شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی شهرستان تربت حیدریه
منبع: (ترسیم نگارندگان)

در (جدول ۵) علاوه بر مقادیر غیر استاندارد، خطای معیار، نسبت بحرانی و سطح تحت پوشش (p)، ضریب مسیر غیر استاندارد هر یک از عوامل و شاخص‌های موثر بر شادابی خانوارهای روستایی شهرستان تربت حیدریه نشان داده شده است. نتایج (جدول ۵) حاکی از آن است که کلیه پارامترهای لامدا دارای تفاوت معنی‌داری با مقدار تحت پوشش می‌باشند. همچنین مقدار برآورد شده هر یک از عامل‌ها با یکدیگر متفاوت می‌باشد. لذا می‌توان گفت که بارعاملی بعد اقتصادی نسبت به عوامل پنهان دیگر (نهادی- مدیریتی، اجتماعی، برخورداری، شخصی- روانشناسی، کالبدی، زیست محیطی و جغرافیایی) دارای تفاوت معنی‌داری است. مقدار p در کلیه روابط فوق کمتر از ۰/۰۵ است که نشان می‌دهد کلیه روابط رگرسیونی مدل مورد حمایت داده‌های تجربی قرار گرفته‌اند. همچنین بر اساس جدول غیر استاندارد مدل به بررسی اثرات غیر مستقیم هر یک از شاخص‌ها بر شادابی خانوارها و بررسی معنی‌داری تفاوت و ضریب مسیر شاخص‌ها پرداخته شد.

یافته‌ها نشان داد از میان سه شاخص اقتصادی موثر بر شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی، شاخص درآمد نسبت به دو شاخص دیگر نقش مهمی در تبیین متغیر عامل اقتصادی ایفا می‌کند. درآمد روستاییان شهرستان تربت‌حیدریه وابسته به بخش کشاورزی است که با توجه به قرارگیری این شهرستان در منطقه خشک و نیمه خشک با میزان بارندگی متوسط سالانه ۲۵۷/۴ میلیمتر و شرایط مساعد کشت محصولات مقاوم به کم آبی بخش وسیعی از زمینهای زراعی این منطقه به کشت گیاه زعفران اختصاص دارد به طوری که شهرستان تربت‌حیدریه قطب تولید زعفران جهان شناخته می‌شود. بنابراین با توجه به اشتغال و تولید محصول کشاورزی خاص، روستاییان این شهرستان دارای درآمد مناسبی هستند و طبق مشاهده و مصاحبه با مردم محلی رضایت مطلوبی از وضعیت درآمدی خود داشته‌اند. چنانچه نتایج آزمون نیز نشان می‌دهد، شاخص درآمد دارای اثرات متفاوتی نسبت به دو شاخص پس‌انداز و اشتغال به عنوان شاخص‌های عامل اقتصادی داشته است. در مرتبه بعدی دو شاخص اشتغال و پس‌انداز قرار دارند. دو شاخص اشتغال و پس‌انداز نسبت به درآمد اثر غیرمستقیم کمتری در تبیین عامل اقتصادی شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی در شهرستان تربت‌حیدریه داشته‌اند، از اینرو می‌توان گفت که اثرگذاری شاخص‌های اقتصادی بر شادابی روستایی متفاوت بوده و شاخص درآمد به صورت غیر مستقیم اثر بیشتری بر تبیین شادابی خانوارهای روستایی در شهرستان تربت‌حیدریه داشته است.

در بین شاخص‌های اجتماعی موثر بر شادابی خانوارها، شاخص سطح سلامت نسبت به شاخص‌های دیگر این عامل، اثر بیشتر و متفاوتی در تبیین عامل اجتماعی شادابی داشته است. در مرتبه دوم شاخص امنیت فردی - اجتماعی می‌باشد که اثر غیرمستقیم این شاخص نسبت به شاخص‌های سرمایه اجتماعی، کیفیت زندگی و تعلق مکانی نقش مطلوبی در تبیین شادابی خانوارهای روستایی شهرستان تربت‌حیدریه داشته است. اثرگذاری غیرمستقیم پنج شاخص اجتماعی بر تبیین شادابی و سرزندگی خانوارهای تفاوت معنی‌داری با یکدیگر دارند.

از میان سه شاخص عامل نهادی مرتبط با شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی شهرستان تربت‌حیدریه، شاخص‌های مشارکت نهادی، اعتماد نهادی و شاخص حمایت و پشتیبانی اثرات غیرمستقیم متفاوتی بر تبیین شادابی و سرزندگی خانوارها داشته‌اند. با این حال شاخص اعتماد نهادی بیشترین اثر غیرمستقیم را در تبیین عامل نهادی شادابی روستایی داشته است. شاخص حمایت و پشتیبانی در مرتبه دوم قرار گرفته است. اما شاخص مشارکت نهادی از لحاظ اثرگذاری تفاوت معنی‌داری با دو شاخص دیگر دارد و کمترین اثر غیرمستقیم را بر تبیین شادابی داشته است.

از بین شاخص‌های عامل برخورداری شاخص ارائه خدمات آموزشی بیشترین اثر غیرمستقیم را بر تبیین عامل برخورداری شادابی و سرزندگی روستایی در شهرستان تربت‌حیدریه داشته است و در مرتبه دوم شاخص ارائه خدمات می‌باشد. دلیل این امر را می‌توان در این دید که دسترسی به خدمات آموزشی و سایر خدمات در هر منطقه‌ای تابعی از شرایط محیطی و موقعیت سکونتگاهی و دور و نزدیکی به شهرها و مراکز بالادستی است. بسیاری از روستاهای شهرستان تربت‌حیدریه در مجاورت و نزدیک به جاده اصلی و به نوعی مسیرهای بین‌راهی شهر مشهد قرار دارند لذا با توجه به برداشت‌های میدانی اکثر روستاها از خدمات و امکانات مناسبی برخوردار بوده و نیز اظهار رضایت داشته‌اند. اما از بین شاخص‌های عامل برخورداری کمترین اثر غیرمستقیم بر تبیین عامل برخورداری شادابی مربوط به شاخص بهداشت می‌باشد. به صورت کلی می‌توان گفت که اثرگذاری شاخص‌های این عامل نیز با یکدیگر متفاوت بوده است.

از بین شاخص‌های چهارگانه عامل روانشناختی موثر بر شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی، شاخص شخصیت نسبت به شاخص‌های دیگر نقش بیشتری در تبیین شادابی داشته است و در مرتبه بعدی شاخص دینداری قرار داشته است. دو شاخص امید به آینده و عزت نفس کمترین اثر غیرمستقیم را بر تبیین عامل روانشناختی شادابی خانوارهای روستایی

داشته‌اند. چنانچه منتسکیو خصوصیات اخلاقی و روحیات روانی مردم هر منطقه را تابع اقلیم همان منطقه می‌داند و همچنین، ابن خلدون نیز معتقد است شادی انبساط روح است و شادابی و فرح به ساکنان مناطق گرمسیر سریع‌تر دست می‌دهد و خودآگاهی، شجاعت، امید به آینده و عزت نفس انسان را نتیجه مستقیم توانایی و سلامتی ناشی از آب و هوا می‌دانند می‌توان گفت با توجه به قرارگیری شهرستان تربت‌حیدریه در منطقه نیمه خشک و گرم می‌توان علت اثرگذاری نسبتاً بالای شاخص‌های عامل روانشناختی در شادابی ساکنان این منطقه را متأثر از موقعیت جغرافیایی آن است. با این حال اثرگذاری شاخص‌های این عامل در تبیین شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی در شهرستان تربت‌حیدریه نیز متفاوت بوده است.

از میان پنج شاخص عامل کالبدی مرتبط با شادابی، به ترتیب دو شاخص بافت و معابر روستایی بیشترین ارتباط را با شادابی خانوارهای روستایی در شهرستان تربت‌حیدریه داشته‌اند. شکل، بافت و معابر روستاها متأثر از موقعیت سکونتگاهی آن است. روستاهای شهرستان تربت‌حیدریه اکثراً دارای موقعیت دشتی و بافت و معابر آن متأثر از مصالح موجود، امکانات موجود و شرایط اقلیمی حاکم بر منطقه شکل گرفته است بنابراین دو متغیر بافت و معابر که مطابق با خواسته مردم شکل گرفته است از نظر آنان دارای مطلوبیت بیشتری است و احساس خرسندی بیشتری از این دو متغیر داشته‌اند. اما سه شاخص زیرساخت، مجاورت‌ها و مسکن روستایی اثر چندانی بر تبیین عامل کالبدی موثر بر شادابی خانوارهای روستایی در شهرستان تربت‌حیدریه نداشته‌اند.

از بین شاخص‌های عامل محیطی، دو شاخص چشم‌انداز روستایی و فضای سبز روستایی بیشترین اثر را بر تبیین عامل محیطی موثر بر شادابی روستایی داشته است. اثر شاخص کیفیت محیط و آسیب‌پذیری نسبت به سایر شاخص‌ها کمترین اثر غیرمستقیم را بر تبیین شادابی خانوارهای روستایی در شهرستان تربت‌حیدریه داشته است. وجود فضاهای سبز و تفریحی نمود عینی چشم‌اندازی دلپذیر و جذاب است و موجب القای حس سرزندگی و شادابی ساکنان می‌گردد. بنابراین ایجاد فضاهای سبز بیشتر و ایجاد چشم‌اندازی سبز برای روستاهای عمدتاً دشتی شهرستان تربت‌حیدریه مانند بوستان و پارک‌های کودک می‌تواند افزایش شادابی و سرزندگی روستاییان را فراهم آورد.

در بین سه شاخص جغرافیایی موثر بر تبیین شادابی، شاخص الگوی بارش اثرات مطلوبی بر شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی داشته است. سایر شاخص‌ها نیز اثرگذاری متفاوتی بر شادابی خانوارهای روستایی داشته‌اند. با این حال به ترتیب بیشترین اثرگذاری غیرمستقیم این عامل مربوط به شاخص‌های الگوی بارش، آب و هوا و موقعیت سکونتگاهها بوده است. شهرستان تربت‌حیدریه به لحاظ شرایط اقلیمی در منطقه‌ای کم بارش با میانگین بارندگی سالانه ۲۵۷/۴ میلیمتر واقع گردیده است و با توجه به وابستگی بخش زیادی از اشتغال ساکنان نواحی روستایی این شهرستان به بخش کشاورزی و نیز وابستگی کشاورزی به میزان و زمان بارندگی، احساس رضایتی که موجب شادابی و سرزندگی آنان گردد متأثر از الگوی بارش است و همان‌گونه که در نتایج آزمون و نیز اظهارات ساکنان محلی نشان داده شده است شاخص الگوی بارش بیشترین اثر غیر مستقیم بر شادابی را در میان شاخص‌های عامل جغرافیایی دارد. از دلایل اهمیت این شاخص می‌توان به این مورد اشاره کرد که عمده درآمد ساکنان نواحی روستایی این شهرستان از تولید محصول زعفران بدست می‌آید بنابراین میزان، شدت و زمان بارندگی اثر مستقیمی بر درآمد آنان دارد زیرا کاهش بارندگی کاهش تولید محصول را به دنبال دارد همچنین، بارندگی ناهمگام با توجه به فصل برداشت زعفران نیز موجب فساد و از بین رفتن محصول می‌گردد، بنابراین، هرگونه تغییری در الگوی بارش تبعات روحی از جمله کاهش یا افزایش شادابی را برای ساکنان نواحی روستایی که معیشت آنان وابسته به کشاورزی است به دنبال دارد.

با توجه به این تفاسیر و بررسی شاخص ها و عوامل مرتبط با شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی در شهرستان تربت حیدریه می توان گفت که اثرگذاری غیرمستقیم شاخص ها و عوامل موثر بر شادابی خانوارهای روستایی در شهرستان متفاوت بوده است.

به طور کلی می توان گفت که مدل شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی در شهرستان تربت حیدریه به ترتیب تحت تاثیر عوامل اقتصادی، نهادی، روانشناختی، اجتماعی، کالبدی، محیطی و جغرافیایی قرار داشته است و این عوامل ارتباط بیشتری با شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی در شهرستان تربت حیدریه داشته اند.

جدول ۵. برآوردهای غیراستاندارد با سطح تحت پوشش مدل

معنی داری	آماره رگرسیونی	خطای استاندارد	ضریب مسیر (بار عاملی)		
۰/۰۰۰	۱۸/۳۳۳	۰/۱۰۸	۱/۲۵۱	درآمد	اقتصادی
۰/۰۳۱	۹/۲۶۵	۰/۱۵۷	۰/۹۴۱	پس انداز	اقتصادی
۰/۰۰۹	۲/۶۱۸	۰/۱۱۰	۰/۷۸۹	اشتغال	اقتصادی
۰/۰۰۳	۲/۹۸۰	۰/۰۷۶	۰/۴۲۶	سرمایه اجتماعی	اجتماعی
۰/۰۰۰	۳/۷۵۸	۰/۰۹۴	۰/۴۲۵	امنیت فردی-اجتماعی	اجتماعی
۰/۰۱۵	۲/۴۲۸	۰/۰۹۵	۰/۳۳۱	کیفیت زندگی	اجتماعی
۰/۰۰۰	۵/۷۵۷	۰/۰۵۲	۰/۳۹۷	تعلق مکانی	اجتماعی
۰/۰۰۰	۸/۰۷۲	۰/۰۶۹	۰/۶۵۷	سلامت	اجتماعی
۰/۰۱۱	۲/۵۴۵	۰/۰۵۷	۰/۲۴۶	مشارکت نهادی	نهادی
۰/۰۰۰	۱۹/۲۹۸	۰/۰۶۱	۱/۱۸۲	اعتماد نهادی	نهادی
۰/۰۰۰	۵/۸۳۴	۰/۰۸۴	۰/۵۸۸	حمایت و پشتیبانی	نهادی
۰/۰۰۰	۱۴/۴۶۰	۰/۰۶۹	۱/۰۰۵	آموزش	برخورداری
۰/۰۰۸	۰/۳۷۵	۰/۰۵۸	۰/۳۲۲	بهداشت	برخورداری
۰/۰۳۸	۱/۱۷۹	۰/۱۰۵	۰/۴۲۳	خدمات	برخورداری
۰/۰۲۳	۱/۶۲۹	۰/۰۶۷	۰/۲۱۰	دینداری	روانشناختی
۰/۰۰۰	۱۵/۴۵۶	۰/۰۷۲	۱/۱۰۷	شخصیت	روانشناختی
۰/۰۳۶	۱/۴۹۲	۰/۰۷۲	۰/۲۰۷	عزت نفس	روانشناختی
۰/۰۱۱	۰/۸۲۲	۰/۰۴۶	۰/۱۳۸	امید به آینده	روانشناختی
۰/۰۴۱	۲/۰۴۸	۰/۰۷۹	۰/۲۶۲	زیرساخت	کالبدی
۰/۰۰۰	۱۲/۲۸۴	۰/۰۶۷	۰/۹۲۷	یافت	کالبدی
۰/۰۰۰	۵/۸۸۷	۰/۰۷۲	۰/۵۲۱	معاپر	کالبدی

کالبدی	---->	مجاورت‌ها	۰/۲۰۷	۰/۰۶۵	۱/۶۵۹	۰/۰۹۷
کالبدی	---->	مسکن	۰/۲۸۶	۰/۰۹۱	۲/۰۴۰	۰/۰۴۱
محیطی	---->	کیفیت محیط	۰/۲۴۹	۰/۰۸۸	۱/۹۶۰	۰/۰۹۱
محیطی	---->	چشم‌انداز	۱/۰۳۶	۰/۰۹۴	۱۱/۰۶۸	۰/۰۰۰
محیطی	---->	آسیب پذیری	۰/۲۵۰	۰/۰۷۴	۲/۰۲۹	۰/۰۴۲
محیطی	---->	فضای سبز	۰/۵۸۳	۰/۰۷۳	۶/۶۲۸	۰/۰۰۰
جغرافیایی	---->	آب و هوا	۰/۱۸۵	۰/۰۶۸	۱/۲۵۰	۰/۲۱۱
جغرافیایی	---->	موقعیت سکونتگاه	۰/۱۲۷	۰/۰۵۶	۰/۴۸۸	۰/۰۲۶
جغرافیایی	---->	الگوی بارش	۱/۰۲۷	۰/۰۶۳	۱۶/۱۹۲	۰/۰۰۰
شادابی	---->	اقتصادی	۱/۱۷۲	۰/۰۱۰	۱۶/۹۱۷	۰/۰۰۰
شادابی	---->	اجتماعی	۰/۸۶۹	۰/۰۱۲	۱۰/۷۳۲	۰/۰۰۱
شادابی	---->	نهادی	۱/۰۸۵	۰/۰۱۱	۱۳/۹۷۸	۰/۰۰۰
شادابی	---->	برخورداري	۰/۵۴۳	۰/۱۲	۸/۰۳۸	۰/۰۲۱
شادابی	---->	روانشناختی	۰/۸۷۴	۰/۰۱۲	۱۱/۱۷۳	۰/۰۰۰
شادابی	---->	کالبدی	۰/۷۴۵	۰/۰۱۲	۹/۸۲۲	۰/۰۰۱
شادابی	---->	محیطی	۰/۶۴۹	۰/۰۱۱	۸/۴۸۸	۰/۰۱۲
شادابی	---->	جغرافیایی	۰/۴۳۹	۰/۰۱۲	۴/۱۲۹	۰/۰۱۴

منبع: (یافته‌های تحقیق، ۱۴۰۰).

نتیجه‌گیری

توجه به بحث شادابی و سرزندگی در جوامع روستایی با توجه به اهمیت موضوع شادابی، در برنامه‌های توسعه پایدار شادابی باید به عنوان یک دغدغه اصلی و هدف نخست برنامه‌ریزان و مدیران روستایی تبدیل شود. لذا مطابق یافته‌های پژوهش لازم است به منظور رسیدن به شادابی و سرزندگی و توسعه پایدار روستایی، عوامل مختلف موثر بر شادابی در فرآیند تصمیم‌گیری مورد توجه قرار گیرد. با توجه به اهمیت موضوع شادابی در جوامع روستایی تحقیق حاضر با هدف بررسی عوامل موثر بر شادابی ساکنین نواحی روستایی در شهرستان تربت‌حیدریه صورت گرفت. از بین ۳۰ متغیر در نظر گرفته شده، نتایج اثرات غیر مستقیم نشان داد ۱۹ متغیر، درآمد، پس‌انداز به عنوان شاخص‌های عامل اقتصادی، سلامت و امنیت اجتماعی، اعتمادنهادی، آموزش، خدمات، شخصیت، دینداری، امید به آینده، عزت‌نفس، بافت، معابر، زیرساخت، مجاورت، مسکن، چشم‌انداز، فضای سبز، الگوی بارش و آب و هوا (شاخص‌های عوامل اجتماعی، نهادی، روانشناختی، زیست‌محیطی، کالبدی و جغرافیایی و برخورداري) بیشترین تاثیر را بر شادابی و سرزندگی ساکنین نواحی روستایی منطقه مورد مطالعه داشته است. همچنین یافته‌های بررسی عوامل موثر بر شادابی نیز نشان داد از میان هشت عامل در نظر گرفته شده، عامل اقتصادی بیشترین اثر را بر شادابی ساکنین نواحی روستایی شهرستان تربت‌حیدریه داشته است. سپس

به ترتیب عامل نهادی- مدیریتی، عامل اجتماعی، عامل شخصی- روانشناختی، عامل کالبدی، عامل زیست محیطی، عامل برخورداری و نهایتاً عامل جغرافیایی در مرتبه‌های بعدی قرار گرفته‌اند.

چنانچه نتایج اثرات غیرمستقیم نشان داد از میان شاخص‌های عامل اقتصادی، درآمد، اثر بالاتری بر شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی مورد مطالعه داشته است. درآمد تابعی از اشتغال می‌باشد، با توجه به اینکه درصد اشتغال روستاییان شهرستان تربت‌حیدریه نسبتاً در وضعیت مطلوبی قرار داشته‌اند بنابراین درآمد ساکنان نیز مناسب بوده و هرچند که درآمد حاصل منتج به پس‌انداز نمی‌شود. در عین حال با توجه به کشت محصولات با ارزش افزوده مناسب مانند زعفران و نیز پرورش کرم ابریشم درآمد مناسبی نصیب روستاییانی که مشغول فعالیت‌های کشاورزی می‌باشند می‌شود. همچنین شاغلان در بخش خدمات که کارگران روزمزد هستند در فصل برداشت محصول زعفران با توجه به فسادپذیری سریع این محصول و نیاز به جمع‌آوری سریع و کمبود نیروی کار، درآمد بالایی را کسب می‌کنند. خوداظهاری و مصاحبه با افراد محلی نیز صحت این ادعا را تایید می‌کند. طبق شواهد و مصاحبه‌های انجام شده، افراد محلی متذکر شدند هرچند از داشتن درآمد مناسب احساس خوشایندی دارند و موجب انبساط خاطر هست اما با توجه به وضعیت اقتصادی کلان کشور و هزینه‌های بالای زندگی مجالی برای پس‌انداز و سرمایه‌گذاری باقی نمی‌ماند. همچنین در مورد اشتغال نیز اظهار نمودند کشاورزی و دامداری اشتغال غالب روستاییان بوده است اما با گذشت زمان و تغییرات آب و هوایی و خشکسالی- های مدام و همچنین قوانینی مانند ارث که موجب خرد شدن میزان مالکیت‌ها شده است، اشتغال به سمت خدمات تغییر کرده است. مقایسه نتایج تحقیق با مطالعات گذشته نشان داد در زمینه نقش عامل اقتصادی بر شادابی نتایج این مطالعه با نتایج مطالعه هانگ نگام و همکاران (۲۰۲۲)، چاگلایان آکای و تیمور (۲۰۱۷) و محمدیان منصور و همکاران (۱۳۹۴) همسو بوده و نتایج آن‌ها را تایید می‌کند. در زمینه نقش عامل اجتماعی بر شادابی، با نتایج مطالعه مینارو و همکاران (۲۰۲۱) همسو بوده است. در در زمینه نقش عامل روانشناختی بر شادابی با نتایج مطالعه حیدری ساربان و یاری حصار (۱۳۹۶) همسو بوده و نتایج آنان را تایید می‌کند.

در راستای یافته‌های پژوهش و در جهت ارتقای شادابی جوامع روستایی پیشنهادات زیر ارائه شد:

- ❖ چنانچه در نتایج پژوهش مشخص شد عامل اقتصادی تاثیرگذارترین عامل در شادابی خانوارهای روستایی بوده است لذا توجه به زیرساخت‌های اقتصادی و ایجاد اشتغال پایدار از طریق سرمایه‌گذاری در صنایع تبدیلی و تکمیلی و همچنین صنایع دستی و کسب و کارهای کوچک در نواحی روستایی پیشنهاد می‌شود که می‌تواند ضمن افزایش سطح رضایت از زندگی و شادابی خانوارهای روستایی موجب ماندگاری و پایداری روستاها گردد؛
- ❖ مشارکت و ایجاد احساس مفید بودن شهروندان از طریق نظرخواهی از آنان در برنامه‌های عمرانی و مدیریتی روستا خود موجب حس سرزندگی و عزت نفس می‌گردد لذا توجه و بهره‌گیری از مشارکت مردم در مراحل و مقیاس‌های مختلف طراحی و برنامه‌ریزی‌های روستایی پیشنهاد می‌گردد؛
- ❖ توجه به فرهنگ بومی ساکنان در طراحی‌ها و برنامه‌ریزی‌های روستایی با توجه به اینکه شادابی و سرزندگی با توجه به فرهنگ و آداب و رسوم مناطق مختلف معنا پیدا می‌کند لذا توجه به این عنصر مهم پیشنهاد می‌گردد؛
- ❖ نمای بصری روستاها خود موجب ایجاد حس خوشایند و رضایت می‌شود بنابراین می‌توان از طریق ساماندهی معابر روستایی از طریق بهسازی، دفع فاضلاب و جمع‌آوری و دفن زباله ظاهر آراسته‌ای به روستا بخشید در این راستا پیشنهاد می‌گردد مدیران روستایی نسبت به بهسازی معابر و توجه به سیستم دفع فاضلاب و زباله توجه بیشتری نمایند؛
- ❖ با توجه به القای حس سرزندگی با مشاهده نماهای سرسبز طراحی و ایجاد فضاهای سبز و بوستان‌های روستایی متناسب با جمعیت و شرایط آب و هوایی منطقه پیشنهاد می‌گردد؛

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله که گرفته شده از رساله دکتری است حامی مالی نداشته است.

منابع

- ۱) حاجی نژاد، علی؛ پایدار، ابوذر و صادقی، خدیجه (۱۳۹۳). میزان موفقیت طرحهای هادی روستایی از دیدگاه مردم و مسئولان (مورد: شهرستان رشتخوار)، جغرافیا (فصلنامه علمی- پژوهشی و بین المللی انجمن علمی جغرافیایی ایران)، دوره ۱۲، شماره ۴۳، صص. ۸۱-۱۰۳.
- ۲) حیدری ساربان، وکیل و یاری حصار، ارسطو (۱۳۹۶). عوامل موثر در بهبود سرزندگی اجتماعی از دیدگاه روستاییان مطالعه موردی: شهرستان اردبیل، برنامه ریزی منطقه‌ای، دوره ۷، شماره ۲۵، صص. ۴۱-۵۳.
- ۳) زنگنه، مهدی؛ صفایی، محمدجواد و سمیعی، مریم (۱۳۹۸). کنکاشی بر رویکرد توانمند سازی جهت ساماندهی سکونتگاههای غیر رسمی (نمونه موردی: شهر تربت حیدریه)، جغرافیا (فصلنامه علمی انجمن جغرافیایی ایران)، دوره ۱۷، شماره ۶۲، صص. ۱۹۱-۲۰۵.
- ۴) صادقی، خدیجه؛ بذرافشان، جواد؛ حاجی نژاد، علی و یاسوری، مجید (۱۳۹۹). بررسی عوامل موثر بر شادابی و سرزندگی خانوارهای روستایی (مورد مطالعه: شهرستان فومن)، پژوهش‌های روستایی تهران، دوره ۱۱، شماره ۲، صص. ۲۶۹-۲۵۰.
- ۵) محمدیان منصور، صاحبه؛ گل خندان، داود؛ خوانساری، مجتبی و گل خندان، ابوالقاسم (۱۳۹۴). تحلیل عوامل اجتماعی- اقتصادی موثر بر شادی (یک تحلیل اقتصادسنجی با در نظر گرفتن محدودیت‌های مذهبی)، برنامه ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، شماره ۲۵، صص. ۱۶۳-۱۲۵.
- 6) Mohammadian Mansour, S., Golkhandan, D., Khansari, M. & Golkhandan, A. (2015). Analysis of socio-economic factors affecting happiness (an econometric analysis considering religious constraints), Welfare and Social Development Planning, No. 25, pp. 125-163. [Persian].
- 7) Zanganeh, M., Safaei, M. J. & Samiei, M. (2019). Exploration on empowerment approach to organizing informal settlements (Case study: Torbat-e Heydarieh), Geography (Iranian Journal of International Geographical Research), Vol. 17, No. 62, PP. 191-205. [Persian].
- 8) Hajiinejad, A., Paiedar, A. & Sadeghi, Kh. (2014). The success rate of rural pilot projects from the perspective of people and officials (Case: Rashtkhar city), Geography (Quarterly Journal of the Iranian Geographical Scientific Association), Vol. 12, No. 43, PP. 81-103. [Persian].
- 9) Berry, B. & Okulicz-Kozaryn, A. (2013). An Urban-Rural Happiness Gradient, Urban Geography, 2011, Vol 32, No. 6, PP. 871-883.
- 10) Çağlayan-Akay, E. & Timur, B. (2017). Kadınların ve erkeklerin mutluluğuna etkileyen faktörlerin genelleştirilmiş sıralı logit modeli ile analizi. Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, Vol. 6, No. 3, PP. 88-105.
- 11) Combs, E. & Xia, Y. (2000). Increasing Older Populations and Rural Community Happiness: The Role of Housing, Housing and Society, Vol. 27, No. 1, PP. 43-54.
- 12) Cook, CH. Bruin, M. Yust, B. Crull, S. Shelley, M. Laux, SH. Memken, J. Niemeyer, SH. & White, B.J. (2009). Evidence of a Housing Decision Chain in Rural Community Happiness, Rural Sociology, Vol. 74, No. 1, PP. 113-137.
- 13) Cummins, R. A. (2005) Moving from the quality of life concept to a theory. Journal of Intellectual Disability Research, Vol. 49, No. 10, pp. 699-705.
- 14) Diener, ED. (2007). Subjective well-being & peace. J Social Issues, Vol. 63, PP. 421-440.
- 15) Heidarisarban, V. & Yariyesar, A. (2017). Factors affecting the improvement of social Happiness from the perspective of the villagers Case study: Ardabil city, regional planning, Vol. 7, No. 25, PP. 41-53. [Persian].
- 16) Hong-ngam, J., Ayuwat, D., Saranrittichai K. & Auraiampai, N. (2022). Factors affecting the level of happiness through economics status: evidences from elderly in the northeastern region of Thailand, International Journal of Business and Globalisation, Vol. 29, No. 1, PP. 116-134.
- 17) HusarJ. MI. (2011). rural community Happiness.the cases of fort benton, montana and watford city, north dakota. Official Graduation Semester May 2011, pp.2,4.
- 18) Johnson, J. & Wood, A. M. (2017). Integrating Positive and Clinical Psychology: Viewing Human Functioning as Continua from Positive to Negative Can Benefit Clinical

- Assessment, Interventions and Understandings, Cognitive Therapy and Research, Vol. 41, No. 2, PP. 335-349.
- 19) Karaaslan, K. C. (2021). Analysis of Factors Affecting Individuals' Sources of Happiness with Multinomial Logistic Model, *Journal of Measurement and Evaluation in Education and Psychology*, Vol. 12, No. 3, PP. 286-302.
 - 20) Kerstetter, D., Shen, X., Yi, X., Pan, B., Zhang, G., Li, R., Gao, J. & Li, G. (2022). Sources of Happiness: A Mixed Methods Phenomenological Study of Factors Affecting Residents' Subjective Wellbeing in Shenzhen, China, *Psychological Reports*, Vol. 125, No. 1, PP. 167-199.
 - 21) Kuliesis, G. & Pareigiene, L. (2014). Susisiekimo Infrastruktūros Vystymosi Tendencijos Lietuvos Regionuose, *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, Vol. 36, No. 2, PP. 348- 353.
 - 22) Kyung Jo, H. Kyoung Kim, H. & Jeong, J. (2020). Factors Affecting Happiness Among Rural Residents: A Cross Sectional Survey, *Community Mental Health Journal*, Vol. 56, PP. 915- 924.
 - 23) Medvedev, O. N. & Landhuis, C. E. (2018). Exploring constructs of well-being, happiness and quality of life. *Peer Journal*, Vol. 6, 4903.
 - 24) Miñarro, S., Reyes-García, V., Aswani, S., Selim, S., Barrington-Leigh, C. P., & Galbraith, E. D. (2021). Happy without money: Minimally monetized societies can exhibit high subjective well-being. *PLOS ONE*, Vol. 16, No. 1, PP. 1-15.
 - 25) Muthuri, R. N. D. K., Senkubuge, F., & Hongoro, C. (2020). Determinants of happiness among healthcare professionals between 2009 and 2019: a systematic review. *Humanities and Social Sciences Communications*, Vol. 7, No. 1, PP. 1-14.
 - 26) Nawijn, J., Marchand, M. A., Veenhoven, R. & Vingerhoets. J. (2010). Vacationers Happier, but Most not Happier After a Holiday, *Applied Research in Quality of Life*, Vol. 5, No. 1, PP. 35-47.
 - 27) Rouse. P. C, Veldhuijzen Van Zanten. J. J, Ntoumanis. N, Metsios. G. S, Yu. G. & Duda. J. I. (2015). Measuring the positive psychological wellbeing of people with rheumatoid arthritis: a cross-sectional validation of the subjective Happiness scale, Vol. 17, No 312, PP. 1-7.
 - 28) Sadeghi, KH., Bazrafshan, J., Hajinejad, A. & Yasouri, M. (2016). A Study of Factors Affecting the Happiness and Happiness of Rural Households (Case Study: Fooman County), *Tehran Rural Research*, Vol. 11, No. 2, PP. 250- 269. [Persian].
 - 29) Veenhoven, R. (2018). Co-development of Happiness Research: Addition to “Fifty Years after the Social Indicator Movemen, *Soc Indic Res*, 135:1001- 1007.